

HALLINTOVALIOKUNNAN LAUSUNTO 8/1999 vp

Hallituksen esitys laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 27 §:n muuttamisesta

Sosiaali- ja terveystoimintavaltiovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Sosiaali- ja terveystoimintavaltiovaliokunta on 13 päivänä lokakuuta 1999 pyytänyt hallintovaliokunnan lausunnon hallituksen esityksestä laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 27 §:n muuttamisesta (HE 79/1999 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- sosiaali- ja terveystoimintaministeri Maija Perho, peruspalveluministeri Eva Biaudet, hallitusneuvos Jouko Narikka ja hallitussihteeri Ritva Kujala, sosiaali- ja terveystoimintaministeriö
- budjettineuvos Raija Koskinen, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Matti Ollinkari, sisäasiainministeriö

- kehittämisspäällikkö Jouko Heikkilä ja sosiaali- ja terveystoimintavaltiovaliokunnan puolesta Tuula Taskula, Suomen Kuntaliitto
- sosiaali- ja terveystoimintajohtaja Pekka Wirta, Lahden kaupunki
- kaupungin kamreeri Pirkko Markkanen, Varkauden kaupunki
- kunnanjohtaja Bo Lindholm, Nauvon kunta
- kunnanjohtaja Jyri Mäntylä, Vimpelin kunta
- osastopäällikkö Sirpa Maukola-Juuso, Inarin kunta
- kunnansihteeri Jouko Hyppönen, Konneveden kunta.

Lisäksi opetusministeriö, Raha-automaattiyhdistys, Sosiaali- ja terveystoimintavaltiovaliokunnan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes, Helsingin kaupunki, Keski-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä ja Kangasniemen kunta ovat antaneet kirjalliset lausunnot.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annettua lakia muutettavaksi siten, että perustamishankkeisiin maksettava valtionosuusprosentti olisi vuonna 2000 ja sen jälkeen vahvistettavissa hankkeissa 25 prosenttia hankkeen vahviste-

tuista kustannuksista. Voimassa olevan lain mukaan prosenttiosuus on 25—50 prosenttia. Esityksessä ehdotetaan kuitenkin säädettäväksi siirtymäajasta, jonka aikana vahvistettaviin pieniin hankkeisiin maksettaisiin valtionosuutta nykyisin perustein.

Esitys liittyy valtion vuoden 2000 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2000 alusta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Perustamishankkeiden valtionosuuden alentaminen

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon perustamishankkeiden valtionosuusprosentin alentamisen tarkoituksena on, että niukentuneiden voimavarojen rajoissa valtio voi maksaa valtionosuutta mahdollisimman monelle hankkeelle, joiden tukeminen on perusteltua ja tarkoituksenmukaista.

Kuntien ja kuntayhtymien sosiaali- ja terveydenhuollon perustamishanke-esitykset ovat viime vuosina olleet vuositasolla noin 1 600 miljoonaa markkaa. Esitettyjen hankkeiden kustannukset ovat selvästi ylittäneet ne määrärahat, jotka valtion menokehysten puitteissa vuosittain ovat rakentamishankkeisiin olleet käytettävissä. Vuonna 1999 hankkeita on voitu vahvistaa yhteensä 520 miljoonan markan kustannuksiin, mikä vastaa noin kolmasosaa hanke-esitysten kustannuksista. Valtionosuus on nykyään keskimäärin noin 42 prosenttia kustannuksista, jolloin valtionosuudeksi muodostuu noin 220 miljoonaa markkaa vuonna 1999.

Lakiehdotuksen tavoitteiden arvioinnissa on valiokunnan käsityksen mukaan otettava huomioon myös se mahdollisuus, että osa perusteluista kokonaiskustannuksiltaan yli 25 miljoonan markan suuruisista hankkeista voi lykkäytyä tai jäädä kokonaan toteutumatta, koska enimmillään valtionosuus alenee 50 prosentilla.

Pienten hankkeiden osalta hallituksen esitys sisältää siirtymäsäännöksen, jonka mukaan vielä vuosina 2000 ja 2001 vahvistettaviin hankkeisiin suoritetaan valtionosuus voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että valtio osaltaan huolehtii perustamishankkeita koskevan järjestelmän toimivuudesta siten, että kun-

nat kykenevät huolehtimaan lakisääteisistä velvoitteistaan ja kansalaisten peruspalvelutarpeista. Muun muassa tämän vuoksi ainakin pienten hankkeiden perustamiskustannusten osalta siirtymäaikaa on perusteltua jatkaa. Pienet hankkeet koskettavat valiokunnan käsityksen mukaan erityisesti kuntia, joiden talouteen lainmuutoksella on huomattava merkitys.

Valiokunta toteaa lisäksi, että hallituksen esityksen perusteluissa ei arvioida muutoksen taloudellista vaikutusta kuntien kannalta, vaikka muutos kohdistuu nimenomaan kuntiin ja niiden keskinäisiin suhteisiin. Samalla valiokunta kiinnittää huomiota kuntien talouden meneillään olevaan eriytymiskehitykseen (HaVL 6/1999 vp). Valiokunta katsoo, että hallituksen esitys kohdistuu osaan kuntakenttää epätydyttävästi.

Hallituksen esitys perustuu kuitenkin perustamishankkeisiin käytettävissä oleviin taloudellisiin voimavaroihin. Lisäksi on todettava, että esitys tukee kuntien seudullisen ja muun alueellisen yhteistyön vahvistamista.

Perustamishankejärjestelmän uudistaminen

Hallituksen esityksessä todetaan, että esitys on ensimmäinen vaihe nykyisen perustamishankejärjestelmän asteittaisessa uudistamisessa. Esityksen mukaan tavoitteena on perustamishankejärjestelmän uudistaminen siten, että valtion tuen painopiste siirtyy rakentamisen tukemisesta toiminnan kehittämistä ja tehostamista sekä toimintatapojen uudistamista tukevien hankkeiden toteuttamiseen. Hallituksen esityksestä ei kuitenkaan ilmene periaatteellisestikin tärkeän perustamishankejärjestelmän uudistamisen seuraavan vaiheen sisältö.

Valiokunnalle esitetyn lisäselvityksen mukaan toteuttamishankkeista voidaan tässä vaiheessa todeta, että ne olisivat sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan uudistamiseen tähtäviä

hankkeita. Niissä pyritään kuntien ja kuntayhtymien sosiaali- ja terveydenhuollon tehokkuuden, taloudellisuuden ja tuloksellisuuden lisäämiseen. Tarkoitus on rinnastaa osaamisinvestoinnit rakentamiseen.

Edelleen valiokunnalle toimitetussa lisäselvityksessä todetaan, että kiinteistön ylläpitoon kuuluvilla korjaus- ja saneeraustoimenpiteillä ja uudisrakennuksen rakentamisella ilman mitään toiminnallisia muutoksia ei voida katsoa olevan yhteyttä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnalliseen kehittämiseen. Valmisteltavissa säännöksissä on tarkoitus tarkoin määritellä, mikä on rakentamishanke ja milloin on kyse kehittämishankkeesta.

Valiokunta on tietoinen siitä, että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmä on muutoksessa monestakin syystä. Tämän vuoksi ei kuitenkaan ole syytä suoralta kädeltä luopua rakentamishankkeiden tukemisesta. Rakentamishankkeilla voidaan tukea myös tarpeellista palvelurakenteen muutosta. Lisäksi uudisrakentamiseen, esimerkiksi päiväkotien rakentamiseen, on edelleen tarvetta. Kunnissa on myös erityisiä peruskorjaustarpeita rakennuskannan iän vuoksi. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan investointitarpeet kohdistuvat erityisesti peruskorjauksiin ja varsinkin jatkuvassa palvelukäytössä olevien rakennusten home- ja kosteusvaurioiden korjaamiseen. Vanhat tai käyttökelvottomat tilat saattavat itse asiassa estää toiminnallisia uudistuksia ja rajoittaa uusien, rationaalisempien toimintatapojen käyttöönottoa.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että perustamiskustannusten valtionosuusjärjestelmän mahdolliset muutosesitykset valmistellaan muun muassa edellä esitetyt seikat huomioon ottaen perusteellisesti ja ensisijaisesti valtionosuusjärjestelmän laajemman uudistamisen valmistelun yhteydessä osana valtionosuusjärjestelmän kokonaisuutta.

Valiokunta tähdentää sitä, että uudistuksen toteuttamisen lähtökohtana tulee olla se, että sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksien määrä kunnille ei kokonaisuudessaan pienene.

Hallintovaliokunnan käsiteltävänä on sisäasiainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön ja opetusministeriön yhteistyössä laatima selvitys kuntien valtionosuusjärjestelmän toimivuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta. Selvitys perustuu nykyisen valtionosuusjärjestelmän käsittelyn yhteydessä eduskunnan hyväksymään lausumaan (HE 149/1996 vp, HaVM 24/1996 vp, EV 226/1996 vp). Selvityksen käsittelyn yhteydessä valiokunta ottaa tarvittaessa yksityiskohtaisemmin kantaa perustamiskustannusten valtionosuusjärjestelmän kehittämiseen.

Lausunto

Lausuntonaan hallintovaliokunta kunnioittavasti esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 29 päivänä lokakuuta 1999

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Matti Väistö /kesk
 vpj. Pertti Turtiainen /vas
 jäs. Rainer Erlund /erl
 Ulla Juurola /sd
 Esko Kurvinen /kok
 Paula Lehtomäki /kesk
 Kirsi Ojansuu /vihr
 Heli Paasio /sd

Aulis Ranta-Muotio /kesk
 Pekka Ravi /kok
 Petri Salo /kok
 Arto Seppälä /sd
 Kari Urpilainen /sd
 Jari Vilén /kok
 vjäs. Pekka Nousiainen /kesk.